

Jonas Rudzinskas
Šumskas - angelų miestas

Keliaujant iš Vilniaus į Rytus, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų keliu, pravažiuoji amžinybės dvasia alsuojančias gyvenvietes. Valstybei galvotrūkčiais lekiant civilizacijos nežinomybėn, jos vangiai, nenorom keičiasi. Standartais sterilizuoti sklypai atsiranda keičiantis savininkams, veiklos pobūdžiui. Nesunku įsivaizduoti anksčiau supančių miškų galybę. Dabar tai atskirais plotais pažirusios giraitės, brūzgynai. Plentui pakilus kalvomis, žvilgsnis krypsta į begalines laukų panoramas: žemdirbystės plotai, pievos, eglų, pušų eilės, miškeliai-pamiškės. Perkopus vieną iš kalvų, patenki į Šumsko pagrindinę gatvę. Tipiškas architektūrinis miestelio planas, pagal kurį išsirikiavusios sodybos. Centrinėje kalvoje renesansinio stiliaus bažnyčia, pakraštyje – žavus dvaras su parku. Dabartinė Lietuvos žemių riba pavertė miestelį pasienio ruožu. Kelių srantai sustoja, gyventojų būtis tampa žemiška, konkretesnė. Svajonės nepaklusta realybei. Angelai saugo viltis, troškimus. Turbūt todėl miesto bendruomenė šventoriaus dalį paskyrė skulptūroms, vaizduojančioms angelus.

Tautodailininkų sąjungos kūrybinės veiklos praktikoje yra realizuotas ne vienas panašaus pobūdžio sumanymas. Kūrybingiausi tautodailininkai kasmet kviečiami į tarptautinius skulptorių simpoziumus. Kaupiama patirtis užaugina profesionalius įgūdžius. Skulptoriai pritaiko darbo įrankius kelionėms, sukomplektuoja „mobilią kūrybinę dirbtuvę“. Kūrybinio „darbo efektyvumas“ (jei tokia sąvoka kūryboje įmanoma) tampa labai svarbiu rodikliu. Juk suderinamas konkretus laikas pasiruošimui – eskizų peržiūra, atrankinė vertinimo taryba, ažuolų parinkimas kiekvienam sumanymui. Skulptorių bendro darbo terminas. Pastatymo darbai – duobių kasimas, betonavimas, skulptūrų tvirtinimas. Tik sėkmingai viską atlikus planuojamos atidarymo iškilmės. Organizaciniai darbai svarbūs, atsakingi ir užima didelę renginio laiko dalį. Galutinį rezultatą lemia kraštovaizdžio architektūros, komplekso visumos sprendimai. Dažnai tautodailininkų skulptūros patenka į paveldo teritorijas, ypatingos priežiūros zonas. Visų dalyvaujančių tikslas, kad kūriniai netaptų svetimkūniais, neiškristų iš bendro konteksto. Kiekvienas skulptorius supažindinamas su bendro tikslo uždaviniais.

Angelų skulptūros Šumske numatytos pastatyti nuokalnėje, prieš šimtmečius jau suformuotoje prieigos takelių, tujų gyvatvorių aplinkoje. Fonas – dangaus žydrynėje išraiškingo silueto architektūrinis fasadas. Žolyną riboja mūrinis aptvaras su aukštais arkiniais vartais-varpine centre. Pagrindinis takas į vartus dalina sklypą pusiau, todėl nuspręsta po keturis stogastulpius pastatyti

2012 m. dešiniajame šlaite, o kairiajame – 2013 m. Visuomenės susidomėjimas lėmė, kad kūrybinis darbas tapo viešu – edukaciniu procesu.

Pavasariį kvietimus dalyvauti gavusieji atsiuntė eskizus-projektus. Julijonas Gridziuška iš Alionių kaimo išdrožė eskizą iš liepos, Kęstutis Ašmiaga iš Rastinėnų projektą nulipdė iš plastilino, taip palengvindami darbą vertinimo tarybai. Šeiminkai sudarė puikias sąlygas drožimui vietoje. Pirmasis norą demonstruoti meistrystę pareiškė Pranas Petronis. Darbui vieta skirta vidiniame kieme. Pranas pasirodė kaip rimtas profesionalas. Gelbėjo orai. Šiltos, saulėtos dienos nestabdė pasirinkto tempo. Šumsko bendruomenės pirmininkė Silva Krivickienė stebėjosi, kaip greit skulptoriaus rankose pusketvirto metro ilgumo ažuolas virsta skulptūra. Tai ne atsitiktinumas: teisingą sprendimą ir tikslų judesį lemia patirtis. Atsakomybė suprantama, ne laikas eksperimentams. Prano Petronio kūrybos savitumas – nupiešti lakoniški plokštuminiai eskizai. Jie lyg inžineriniai brėžiniai. Formų ryškumas, faktūros, reljefo gilumas lieka meistro vaizduotėje. Pranas puikiai valdo šias priemones. Jo sukurto angelo įvaizdis impulsyvus. Lietuvių tautodailei būdingas nuoširdumas konstruojamas virpančio silueto formomis, pulsuojančiomis gaivališka paviršiaus faktūra, paliktomis kalto kirčių aštriomis briaunomis. Naivistinė stilistika tinka savitam temos pateikimui: angelas saugantis vaiką, lyg žmonijos ateities simbolį.

Julijono Gridziuškos kūrybinė „virtuvė“ nepanaši į Prano Petronio. Abu galime vadinti Tautodailininkų sąjungos veteranais. Savo kūrybinės veiklos patirtimi tai brandūs menininkai, turintys atpažįstamą savitą braižą. Aktyviai dalyvaujantys parodose, konkursuose, seminaruose. Julijono kūrybinių sumanymų įvairovė būdinga XX a. antros pusės lietuvių tautodailei. Jis mėgsta konstruoti menines interjero detales, baldus. Požiūriui į dekoratyvinę medžio skulptūrą taip pat būdingas konstruktyvumas, logiškumas, tvirtų formų deriniai. Meistras mėgsta pabrėžti ryšį su gamta, pagarbą skulptūros medžiagai – medienai. Temos sprendimui skulptorius pasirinko tradicinę stogastulpio formą. Išorinis siluetas statiškas. Sugrąžintos, išilgintos formos atitinka turinį. Pabrėžiamos vertikalės, tikslingai prislopinti horizontalūs elementai, stogelis išstėtas lyg strėlės antgalis. Vengiama nereikšmingų personifikavimų, plastika skirta dvasinei būsenai, susikaupimui. Eksterjerinės skulptūros įrengimas ažuolo stiebą pakeliant virš žemės paviršiaus šiuo atveju talkina: ažuolo masė sklando ore, praranda žemės trauką, svorį. Panaudota skaidri paviršiaus danga išlaiko natūralią medienos šviesią spalvą, kaip ir buvo sumanyta projekte.

Rimanto Zinkevičiaus kūrybinių sumanymų įgyvendinimo būdas taip pat nuoseklus, metodiškas. Pateikdamas siūlymą projektavo vaizdą popieriaus lape tiksliai žymėdamas detales, stengdamasis išlaikyti dydžių santykius. Rimantas gabus piešėjas. Viena linija be tonavimo jam pasisekė perteikti apimtį, erdviškumą. Į temą meistras pažvelgė romantiško polėkio žvilgsniu. Angelo rankose laikomas smuikas įkomponuotas skulptūros vizualiniame centre, todėl žiūrovui tai

daro svarią įtaigą, sukelia pakilią, iškilmingą nuotaiką. Rimantas Zinkevičius pasirinko tradicinio stogastulpio konstrukciją ir užpildė ją renesansine, žydinčia harmonija. Dekoratyvūs ornamentai supinti iš gėlių žiedų. Skulptūros erdvinis siluetas ekspresyvus, išraiškingas. Grakštumas kuriamas banguojančiomis linijomis, vizualiai atskirtu stogeliu, aiškiai išreikštu reljefu, žemiškai gražiais angelo bruožais. Angelo tema tautodailininkui nėra nauja. Savo sodyboje Ukmergėje sukaupęs skulptūrinių angelų iš įvairiausios pasaulio medienos kolekciją lyg muziejuje. Apie originalią iniciatyvą ateityje sulauksime menotyrinių straipsnių. Trimetrinis angelas Šumske – tai dar vienas žingsnis vystomos temos kelyje.

Nusprendęs dalyvauti seminare, Kęstutis Ašmiaga ėmėsi paruošiamųjų darbų. Pats sau dirbtuvėje Rastinėnuose nupiešė šūsnį piešinių. Tai minties fiksavimai, idėjos paieška. Anksčiau išdrožęs ne vieną kamerinio formato angeliuką „barokine“ stilistika, dabar ėmėsi tradicinio, monumentalaus sprendimo. Meistro dirbtuvės lentynose didelių skulptūrų įvairiomis technikomis maketai. Taupydamas laiką, angelą lipdė iš plastilino. Stengėsi kurti apibendrintą vaizdą kiek įmanoma atsisakant detalių, išgryninant pagrindines formas, nenaudojant faktūrų, primenant antikinį stilių. Veidas išraiškingų formų, bet be asmenybės bruožų – juk tai angelo apibūdinimo dalis. Jam numatytas didžiausias ažuolas – daugiau nei keturių metrų. Norėdamas padidinti kūrinio masę, kad neliktų vien ištysęs kamienas, sumanė prijungti atskirai išdrožtus sparnus iš abiejų šonų. Tai tradicinis, tautodailininkų naudojamas būdas, tik šiuo atveju reikėjo pasikliauti patirtimi, nuojauta. Sparnai turėjo būti maždaug dviejų metrų aukščio, o tai reiškia didelį svorį. Ažuolo mediena sunki, kaip akmuo. Teko atsakingai pasirinkti jungimo būdą, tiksliai suplanuoti pastatymo darbus. Galutinį kūrinio vaizdą Kęstutis pamatė tik Šumske, sujungus detales prieš statant. Architektūriniai-inžineriniai darbai skulptoriaus buvo atlikti puikiai. Dalys susijungė be paklaidų, netrikdė visų keturių skulptūrų planinės statymo eigos.

Garsas apie vykdomą originalų projektą sklido greitai. Žmonės iš aplinkinių gyvenviečių važiavo grožėtis. Kultūrinis šurmulys šiame Lietuvos krašte sudomino ir kino dokumentiką Bronių Slavinską. Jis su kamera fiksavo visą vyksmą nuo pradžių. Lankėsi dirbtuvėse Ukmergėje, Rastinėnuose, Alionyse, filmavo parodomąjį drožimą Šumsko šventoriuje. 2013 m. galutinai įrengus parką, dokumentiniai vaizdai išliks ateinančioms kartoms. Iniciatyvą žada remti ir Lietuvos kultūros rėmimo fondas.

